

Kent Kimliği ile Uyumlu Kent Mobilyası Tasarımı ve Uygulaması; Şanlıurfa, Divanyolu Caddesi Örneği

The Application and Desing of Urban Furniture with the Suitability of Urban Identity: an Example of Divanyolu Street, Şanlıurfa, Turkey

 Hülya ÖZTÜRK TEL¹

Özet

Kent mobilyaları, kentlerde yaşayan kullanıcıların istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilen, kent yaşamını daha anlamlı kılarak, toplumsal yaşama olumlu katkılar sunan elemanlardır. Buldukları mekanın etkisini artırarak, kültürel ve tarihsel boyutunu ön plana çıkaran, özellikle kent kimliğinin vurgulanmasını sağlayan önemli bir araçtır. Bu nedenle kent mobilyalarının, çevreden soyutlayarak çözümlenmesi yerine kent kimliğini yansıtacak şekilde kentin bileşeni olarak tasarlanması gerekmektedir.

Bu bağlamda, Şanlıurfa Divanyolu Caddesi üzerinde yer alan kent mobilyaları, kent kimliğine uyum ve kullanılan malzeme açısından incelenmiştir. Çalışma alanında yer alan kent mobilyalarının, buldukları tarihi mekanı yansıtmadığı, sıradan tasarımlara yer verildiği ve sayıca yetersiz olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda, kentin kimliğini ön plana çıkaran ve yerel malzemenin kullanıldığı kent mobilyası tasarımları ve uygulamaları yapılarak bu süreç değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, kent kimliğine uygun ve yerel malzemenin kullanıldığı nitelikli tasarımlar elde edilmiştir. Tasarlanan ürünlerin yerel yönetimlere tanıtımı gerçekleştirilerek, bu konuda farkındalık oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kent kimliği, Kent mobilyası, Sürdürülebilir tasarım, Urfa taşı, Yerel malzeme

Abstract

Urban furniture is the elements that can respond to the wishes and needs of the users living in the cities, making urban life more meaningful and making positive contributions to social life. It is an important tool that increases the effect of the place they are in, emphasizes the cultural and historical dimension, and especially emphasizes the identity of the city. For this reason, urban furniture should be designed as a component of the city to reflect the urban identity, rather than abstracting it from the environment.

In this context, urban furniture located on Şanlıurfa Divanyolu Street has been examined in terms of harmony with the urban identity and the materials used. It was determined that the urban furniture in the study area did not reflect the historical place in which they were located, ordinary designs were included, and they were insufficient in number. In this direction, this process has been evaluated by making urban furniture designs and applications that highlight the identity of the city and use local materials. As a result, qualified designs suitable for the urban identity and using local materials were obtained. By promoting the designed products to local administrations, awareness was created in this regard.

Keywords: Local material, Urban furniture, Urban identity, Urfa stone, Sustainable design

1. Giriş

Kentsel mobilyaları, kent dokusu içerisindeki insanların yaşamını kolaylaştıran ve aralarındaki iletişimi sağlayan, mekana işlevsel ve estetik açıdan belirli bir anlam kazandıran, mekanı tanımlayan ve tamamlayan objelerdir. Kent mobilyaları; mekana işlevsel ve estetik açıdan değer katmasının ve kimlik kazandırmasının yanında kent peyzajında da canlandırıcı etkiye sahiptirler (Güney ve ark., 1996). Kent mobilyaları, kamusal alanları düzenleyerek temel gereksinimleri karşılar. Bunun yanında kenti yaşanabilir ve algılanabilir kılarak, buldukları çevreyi tanımlar.

Kent mobilyaları, kentin kimliğinin oluşumuna katkı sağlayan en önemli araçlardandır (Güremen 2011). Kent mobilyalarının buldukları çevre ile bütünleşerek kentin bir ögesi haline gelmesi, bir kentin kimliğinin oluşmasına önem katkı sağlar (Güner, 2015).

Kent mobilyası tasarımında; gelenekler, önyargılar, tarihsel doku gibi faktörlerin var ettiği toplumsal yön, algılama sonucunda oluşan psikolojik yön, kullanılan malzeme özelliklerinin kazandırdığı anlamsal yön ve tasarım boyutunun getirdiği estetik yön gibi değişik faktörler söz konusu olduğu bildirilmiştir (Güzel ve Sözen, 2003).

İçinde bulunduğumuz kent ve bu kenti oluşturan nesnelere oluşturduğu izlenimler kent kimliğinin en önemli belirleyicisi olup, fiziksel ve görsel özellikleriyle kent kimliği ve estetiği üzerinde son derece etkilidirler. Kent kimliğinin sürekliliğinin sağlanması kentlere özgü nitelikli tasarımların geliştirilmesi ile mümkündür. Kent kimliği, uzun bir zaman dilimi içinde biçimlenen, o kent için farklılığı yaratan, görsel boyutuyla ön plana çıkan, kentin doğal, coğrafi, kültürel ve sosyal özelliklerini yansıtan bir oluşumdur. Kentin kültürel özellikleri, mimarisi, yerel gelenekleri, yaşam biçimi vb. özelliklerinin karışımı olarak kente biçim verir (Önem ve Kılıçarslan, 2005). Kent kimliği, kentin tarihi ile anlam bulur, kentteki algılanabilir tasarımlarla kentte yaşayanlar için daha nitelikli olmasını sağlayan değerler bütünüdür. Kent kimliğinin en önemli simgesi olan kent mobilyaları, kentin ilk gerçek izlenimini oluşturur (Tazılan ve ark., 2008). Kent kimliği ile uyumlu kent mobilyaları sosyo-kültürel sürdürülebilirliği sağlar (Şatır ve Korkmaz, 2005).

Kent mobilyaları, kent kültürü ile bağlantılı olarak tasarlanmasının yanında kentin yerel malzemesi ile de zenginleştirilebilir. Kent mobilyası tasarımında yerel malzemenin kullanımı; enerji korunumu, kent kimliğine katkı ve malzeme dayanıklılığı açısından önemlidir. Kent mobilyalarının tasarımında yerel malzemenin kullanılması ile, mesafe kısalığından dolayı nakliye gerektirmeyecek, sürdürülebilir tasarım açısından malzemenin doğa içinde çözülmesi sağlanarak, malzeme kirliliği oluşturmayacaktır. Kent mobilyalarını

çevreden soyutlayarak çözümlenmesi yerine kent kimliğini yansıtacak şekilde kentin bileşeni olarak tasarlanması gerekmektedir. Özellikle geleneksel mekanlarda kent mobilyalarının tasarımı daha özenli bir yaklaşım gerektirmektedir. Çalışma kapsamında Şanlıurfa geleneksel kent dokusunun merkezinde yer alan Divanyolu Caddesinde ki kent mobilyaları kent kimliği ve yerel malzeme kullanımı açısından ele alınmış, tasarım ve uygulama önerilerinde bulunulmuştur.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışmanın ana materyalini Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Şanlıurfa kentinin, Divanyolu Caddesi üzerindeki kent mobilyaları oluşturmaktadır. Çalışma alanı olarak seçilen Divanyolu Caddesi, Şanlıurfa geleneksel kent dokusu içerisinde yer alan, en eski cadde olma özelliği taşımaktadır. Divanyolu Caddesi; Eyyübiye ilçesine bağlı, Yusufpaşa Mahallesi'nde yer almaktadır. Cadde genişliği yaklaşık olarak 19 metre olup, caddesinin yaklaşık olarak uzunluğu ise 750 m'dir (Şekil 1, Şekil 2).

Şekil 1. Çalışma alanı olan Divanyolu Caddesi, Şanlıurfa (Google Earth 2021'den değiştirilerek)

Şekil 2. Divanyolu Caddesi genel görünümü

Araştırmanın ilk aşamasında literatür taraması yapılarak, kent kimliğini oluşturan kent mobilyaları araştırılarak, çalışma alanının tarihi kimliği ve mevcut durumu, Şanlıurfa geleneksel kent dokusu ve taş süslemeleri, Divanyolu Caddesi'ndeki kent mobilyalarına ait bulgular tespit edilmiştir. Çalışma alanında yapılan gözlemler, fotoğraf çekimleri sonucunda Divanyolu Caddesi üzerinde en yoğun kullanılan kent mobilyalarından oturma birimi ve çiçek kasalarının kent kimliğine uyumu ve malzeme yönünden analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda kent kimliğini yansıtan ve yerel malzemenin kullanıldığı öneri oturma birimi ve çiçek kasası tasarımı yapılmış, tasarım süreci ve uygulamalı yapımı çalışma kapsamında değerlendirilmiştir.

Divanyolu Caddesi için kent mobilyası tasarım sürecinde; 1.Problem, 2. Bilgi toplama, 3. Tasarım Konsepti oluşturma ve 4. Ürün elde etme (uygulama) aşamaları takip edilmiştir. Ayrıca kent mobilyası tasarım sürecinde literatürdeki benzer çalışmalardan (Akyol 2006, Aksu 2012, Ertaş 2017, Kahveci ve Göker 2020) faydalanılmıştır.

1. Problem: Şanlıurfa tarihi kent merkezindeki Divanyolu Caddesi'nde bulunan kent mobilyalarının tasarım ilkelerine uyumlu olmaması, çevrenin tarihi kimliğini yansıtmaması, yörenin yerel malzemesinin kullanılmaması, fonksiyonel sürdürülebilir kent mobilyalarına sahip olmaması olarak belirlenmiştir.

2. Bilgi toplama: Şanlıurfa tarihi kent kimliği, Divanyolu Caddesi mevcut durumu, yerel malzeme kullanımı ve kent mobilyalarına ait bilgiler toplanmıştır. Divanyolu Caddesi üzerinde bulunan kent mobilyaları incelenmiş fotoğrafları çekilmiş ve kent mobilyalarının mevcut durumu tespit edilmiştir. Kentin kimliğini ortaya çıkaran yapılar malzeme ve tasarım yönünden analiz edilerek, Şanlıurfa geleneksel kent dokusuna yönelik bulgular saptanmıştır.

3. Tasarım Konsepti oluşturma: Kent mobilyalarının; kent kimliğine uyum, tasarımda yerel malzeme kullanımı geniş bir perspektiften değerlendirilerek kent mobilyası tasarım önerileri

geliştirilmiştir. Bu tasarım önerileri doğrultusunda oturma bankı ve çiçek kasalarının tasarımı geliştirilerek, çizimler Autocad 2010 ve Autodesk 3D Max 2018 yazılımlarında yapılmıştır.

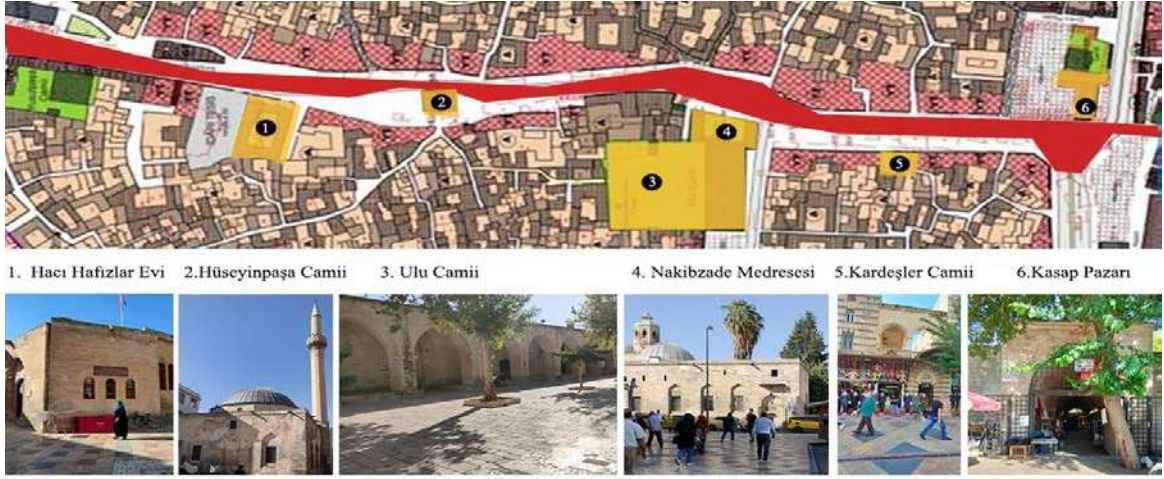
4. Ürün elde etme: Kent mobilyasının yapımı için tercih edilen Urfa taşı ve ahşap malzeme ile prototipi oluşturulmuştur. Tasarlanan mobilyaların ölçülerine göre alınan Urfa taşına figürler karbon kağıdı ile applike edilmiş sonrasında taşta çıkarılan desen el işçiliği ile işlenmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Çalışma alanının tarihi kimliği ve mevcut durumu

Mezopotamya'nın en eski yerleşimlerinden biri olan Şanlıurfa, su kaynaklarına yakınlığı ve ticaret yolları üzerinde bulunmasından dolayı tarih boyunca stratejik bir öneme sahip olmuştur. Kentin 12 bin yıllık bir tarihi geçmişinde, yazılı tarih döneminde; Frigya, Lidya, Helenistik, İran, Roma-Bizans, Türk dönemlerini yaşamıştır (Ekinci ve Paydaş 2008). Önemli bir tarihi kent olan Şanlıurfa geleneksel kent merkezinde; I. II. III. Derece Arkeolojik Sit Alanı ve kentsel arkeolojik sit alanı, doğal sit alanı, kentsel sit alanı gibi. çok sayıda taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır.

Çalışma alanı olarak seçilen Divanyolu Caddesi'de Şanlıurfa geleneksel kent dokusunda yer alan, en eski caddesi olma özelliği taşımaktadır. Divanyolu Caddesi, geleneksel kent merkezinin ortasında tarihi sokaklara giriş bu cadde üzerinden yapılarak, kentin diğer kısımlarına bağlantıyı sağlayan en güçlü güney- kuzey istikametindeki akstır. Caddenin güneyinde tarihi hanlara açılan Haşimiye Meydanı, kuzeyi, Sarayönü Caddesi ile devam etmektedir. Divanyolu aksı üzerinde birkaç küçük meydan ve geniş bir yaya aksı yer almaktadır. Bu meydanlar; Fevziye Nusret Büyükhatipoğlu Hayratı Çevresi Meydanı, Kara Meydanı ve Yıldız Meydanı'dır. Caddenin etrafında, ticari yapılar bulunmakta olup, yoğun bir yaya ve araç trafiği sirkülasyonuna sahiptir. Daha çok tekstil elektronik, hediyelik eşya ve kuyumcuların yoğunlaştığı bitişik nizamda ticari birimler yer almaktadır. Bu ana aks üzerinde bulunan tarihi özellik gösteren yapılar; Hacı Hafızlar Evi (Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü), Hüseyinpaşa Camii, Ulu Camii, Nakibzade Medresesi, Kardeşler Camii ve Kasap Pazarı'dır (Şekil 3). Ulu Cami, geleneksel kent dokusunun merkezini oluşturur.

Şekil 3. Divanyolu Caddesi üzerindeki tarihi yapılar

3.2. Şanlıurfa geleneksel kent dokusu ve taş süslemeleri

Şanlıurfa geleneksel kent dokusu, yoğun konut alanları, dar sokaklar ve tarihi ticaret merkezinden oluşmaktadır. Tarih boyunca birçok kültüre ev sahipliği yapan Şanlıurfa geleneksel kent dokusunda malzeme olarak Urfa taşı hakimdir. Kentin biçimlenmesinde; coğrafi -jeolojik yapısı, iklimi ve yerel yaşam koşulları etkili olmuştur (Erdoğan, 2004). Aynı zamanda Pagan, Roma, Haçlı etkileri, İslam ve Osmanlı mimarisinin örneklerinin bulunduğu Şanlıurfa mimarisinde geleneksel konutlar, dini yapılar, kale, su kemeri, dar sokakları ve kule gibi pek çok tarihi yapı bulunmaktadır. Bu yapılarda Urfa taşı, yapı malzemesi ve süsleme ögesi olarak kullanılmıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Şanlıurfa geleneksel kent dokusundaki bazı yapılar (a.Akçarlar Evi, b. Urfa Kalesi, c.Arasa Hamamı, d. Sakıbın Köşkü, e.Geleneksel Urfa Sokakları, f. Mahmudoğlu Kulesi, g. Yıldız Konukevi, h. Jüstinyen Su Kemeri, ı. Balıklıgöl Rızvaniye Camii) (Tel ve Sarıışık 2020)

Şanlıurfa'da taşın kullanımına 12000 yıl öncesine ait olan dünyanın en eski tapınağı olan Göbeklitepe'de bulunan taş işlenen kabartmalarla başlanılmıştır. Bu taş kabartmalarda hayvan figürlerine yer verilmiştir. Yüzyıllar önce başlayan taşçı geleneğine kent merkezindeki geleneksel yapılarda kullanımı ile devam edilmiştir (Kürkçüoğlu ve Erkol 2013). İslami dönemde insan ve hayvan figürlerinin yer aldığı heykeller İslamiyette hoş karşılanmayınca geometrik ve bitkisel motifler kullanılmış, geleneksel kent dokusundaki cami, han, hamam gibi anıtsal eserlerin yanında geleneksel konut mimarisinde de Urfa taşının geometrik ve bitkisel motiflerle bezenerek kullanıldığı görülmektedir (Şekil 5).

Şekil 5. Şanlıurfa geleneksel kent dokusunda bulunan bitkisel ve geometrik bazı süsleme örnekleri (Orijinal 2021)

3.3. Çalışma alanındaki kent mobilyalarına ait bulgular

Çalışma alanında kullanıcı yoğunluğunun fazla olması sebebi ile oturma birimleri ve çiçek kasaları oldukça fazla kullanılmıştır. Bu mobilyaların tasarımlarına bakıldığında yerel yönetimin tasarıma önem vermeyen, seri üretime dayalı her yerde kullanılan kent mobilyalarına yer verdiği saptanmıştır.

Çalışma alanında kullanılan oturma birimleri; tarihi kentin özgün tasarımından uzak, ve beton malzemenin üretilmişlerdir. Kullanılan oturma birimlerinin beton-ağaç birlikteliğinden oluştuğu tespit edilmiştir (Şekil 6). Beton malzemenin geleneksel yapı malzemesi ile uyum sağlamadığı tespit edilmiştir. Doğal ağaç malzemenin ise kentin tarihi dokusu ve mimarisiyle uyumlu olabileceği değerlendirilmiştir.

Şekil 6. Araştırma alanındaki oturma elamanları (Orijinal 2021)

Çalışma alanında bulunan bitki kasalarının içine bitki ekilmeyip boş bırakıldığı, bazılarının insanlar tarafından işlev değiştirerek oturma işlevinin gerçekleştiği, sıradan tasarım ve beton malzemenin kullanımından dolayı tarihi kent kimliği le uyumsuz olduğu saptanmıştır (Şekil 7). Divanyolu Caddesi üzerinde kullanılan kent mobilyaları caddenin tarihi ve kültürel yapısı düşünüldüğünde geleneksel doku ve kent kimliğini yansıtmadığı ve vurgulamadığı saptanmıştır.

Şekil 7. Araştırma alanındaki bitki kasaları

3.4. Tasarım konsepti

Tasarım konseptinde öncelikle çalışma alanında kent mobilyalarının yerleştirilebileceği alanlar saptanmıştır. Bu alanlar cadde üzerinde yer alan küçük meydanlar ve geniş yaya yolunu kapsayan Fevziye Nusret Büyükhatipoğlu Hayratı Çevresi Meydanı, Kara Meydanı, Yıldız Meydanı ve Divanyolu Caddesi geniş yaya yolu üzeridir (Şekil 8).

Şekil 8. Divanyolu Caddesi üzerindeki kent mobilyalarının yerleştirilebileceği alanlar

Kent mobilyaları tasarlanırken kentin bütününe bir parçası olarak tasarlanarak, simgesel özellikler taşıması gerekmektedir. Bu bağlamda kentsel mobilyaları her kente özgü olarak tasarlanmalı ve insanların yaşadıkları mekânın farkına varmaları sağlanmalıdır. Şanlıurfa geleneksel kent dokusunun merkezinde yer alan Divanyolu Caddesindeki kent mobilyaları kentin tarihi kimlik bütünlüğünü yansıtmayan oldukça sıradan tasarlanmış olup, kent kimliğini yansıtacak biçimde tasarlanması gerekmektedir. Kent mobilyalarının tasarımında; kent kimliğine uyum ve yerel malzeme kullanımı en önemli tasarım parametreleridir. Tasarımda cadde üzerinde en yoğun kullanılan kent mobilyalarının oturma birimi ve bitki kasası olduğu tespit edilerek tasarımları gerçekleştirilmiştir.

3.4.1. Kent kimliğine uyum

Kentin tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik yapısı dikkate alınarak tasarlanan donatı elemanları kentin kimliğinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Kent mobilyalarının estetik ve işlevsel olmamaları, kent kimliğini olumsuz olarak etkilemektedir. Kent mobilyalarının tarihi çevreyle uyumlu olması, özgün tasarımlar oluşumuna etki ederek, mekân kalitesini artırır (Şatır ve Korkmaz, 2005). Kent mobilyalarının yalnız işlevsel olmalarının yanında estetik, çevreyi zenginleştiren ve diğer elemanlarla uyum içerisinde olması beklenir (Cerver, 2003). Estetik olarak tasarlanan kent mobilyaları, buldukları kentin kimliğini ortaya çıkarır. Kent mobilyalarının kentin mimari özellikleri ile bütünleşmesi ve kent kullanıcıları tarafından benimsenmesi de önemlidir. Tasarımda kültürel değerlere önem veren bir

yaklaşım ile tasarlanan kent mobilyaları, kentin simgesi haline gelebilir. Tasarımlarda işlevselliğin yanında, sanatsal yaklaşım katılması da kent mobilyalarını daha kimlikli kılar (Çoban, 2013). Yörenin coğrafi ve iklim koşullarına göre malzeme kullanılmalıdır.

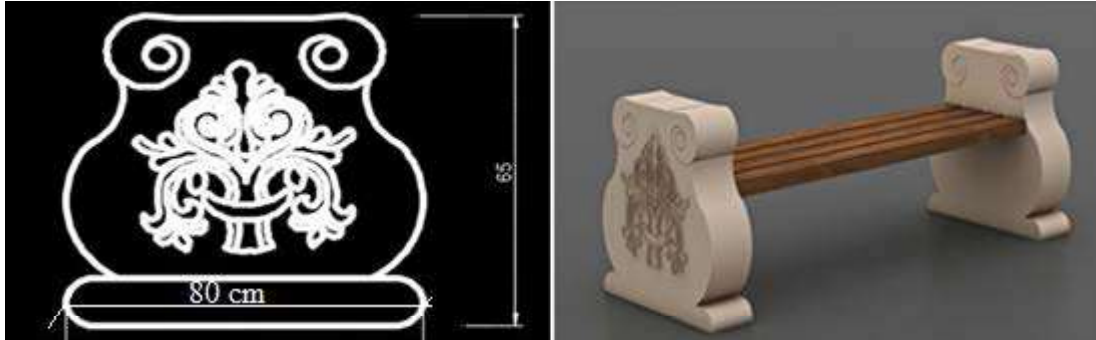
Bu araştırma kapsamında yapıyı gerçekleştiren kent mobilyaları tasarımında Şanlıurfa'nın geleneksel kent dokusunda yer alan süslemeler, taşa işlenerek kentsel kimlik vurgulanmıştır. Şanlıurfa geleneksel kent dokusunda var olan taş süslemelerden esinlenilmiştir. Süslemelerin modellenmesi yapılarak kent mobilyasında tasarım ögesi olarak kullanılmıştır. Süsleme motiflerinin kent mobilyasında kullanılması ile geleneksel kentte var olan öğeler kent mobilyasına yansıtılarak kentin kimliği vurgulanmaya çalışılmıştır. Tasarımda kullanılan motif geleneksel Şanlıurfa evlerinde duvar süslemesi olarak kullanılan "hayat ağacı" motifidir (Şekil 9). Bu motifin kullanılmasında, Divanyolu Caddesine açılan sokaklarda geleneksel Urfa evlerinin yer alması ve hayat ağacı motifinde oldukça fazla kullanılması etkili olmuştur.

Şekil 9. Şanlıurfa geleneksel konutunda var olan süsleme ögesi

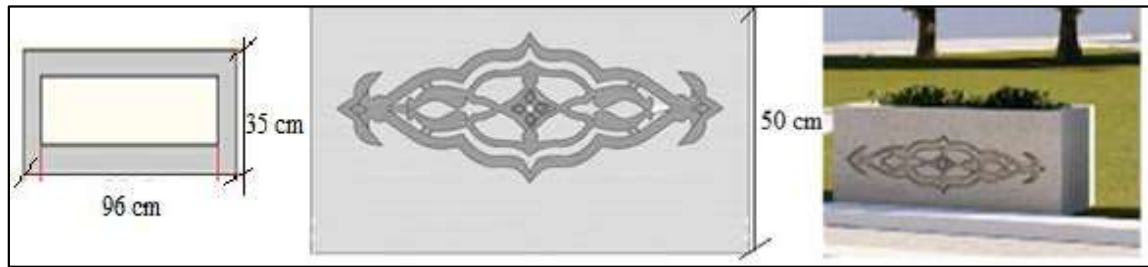
Oturma birimleri; dinlenme, sohbet etme, bekleme veya zaman geçirme gibi ihtiyaçları karşılamak için kullanılan, sosyal mekan yaratarak, insanları istenilen bir mekana toplamak için kullanılırlar (Akyol, 2006). Oturma birimleri; az parçalı, dış koşullardan etkilenmeyen, uzun ömürlü ve eğer uygunsa yörenin yerel malzemesinin kullanıldığı birimler olmalıdır. Kent kimliğini yansıtan özellikte, estetik ve ergonomik olmalıdır. Kent kimliğini yansıtmayı ve yerel malzemenin kullanılması açısından Şanlıurfa'ya özgü süsleme öğeleri ve Şanlıurfa'nın yerel malzemesi olan Urfa taşı tercih edilmiştir. Ayrıca oturma birimi tasarlanırken kullanıcının ne kadar süre kullanmasının istendiği göz önünde tutulmalıdır. Eğer kısa süreli bir oturma isteniyorsa arkalıksız, oturma birimlerinin tasarımı uygun olur (Bulut ve Yeğli, 2008). Yapılan gözlemler sonucunda çalışma alanında yoğun bir geçiş sirkülasyonu olduğundan oturmaların kısa süreli dinlenmek amacıyla ile olduğu saptanarak, arkalıksız oturma birimi tasarlanmıştır.

Oturma birimi tasarımı yapılırken malzeme ve renk uyumu, oran dengesi, işlevsellik, orijinallik, temiz olma ve algılanabilirlik ölçütleri göz önüne alınarak, özgün tasarımları yapılmıştır. Bu tasarımlar Autocad 2010 ve Autodesk 3ds max 2018 yazılımlarında yapılmıştır (Şekil 10). Malzemede 25 cm kalınlığında Urfa taşı ve 150 cm oturma genişliğinde ahşap malzeme kullanılarak tasarım yapılmıştır.

Şekil 10. Oturma birimi tasarımı (yan görünüş ve üç boyutlu model görünüşü)

Bitki kasaları; günümüzde, yeşil alanların azaldığı ve betonlaşmanın arttığı kentlerde, özellikle yaya mekanlarında, dar caddelerde ve bitkilerin doğrudan toprakta yetiştirilemeyeceği durumlarda, beton zemini yumuşatmak, yeşil dokuyu getirerek o mekana estetik bir değer katmak amacıyla, çeşitli şekillerdeki bitki kasaları kullanılmaktadır. Bitki kasaları tasarımında da Şanlıurfa'ya özgü süsleme ögesi ve yerel malzeme olan Urfa taşı tercih edilmiştir (Şekil 11).

Şekil 11. Bitki kasası tasarımı (plan, ön görünüş ve üç boyutlu model görünüşü)

3.4.2. Yerel malzeme kullanımı

Kent mobilyası tasarımında kullanılan malzemeler insan psikolojisi üzerinde etkili olmakla beraber doğal malzemelerin tercih edilmesi huzur verme ve dinlendirme etkisi vardır. Doğal taş malzeme daha çok meditasyon etkisi ile sessizliği teşvik ederek, mekanın özelliğine göre ahşap, taş, seramik, beton ve plastik malzemeler uyum içerisinde kullanılabilir (Dascălu, 2011, Yazar ve ark., 2016). Doğru ve kaliteli malzemelerin tercih edilmesi ve uygulanması kent mobilyalarının uzun ömürlü olmasını sağlayacaktır. Bu anlamda ilk çağlardan günümüze kadar kullanılan doğal taş malzeme, doğaya zarar

vermeyen, geri dönüşümlü, dayanıklı ve sağlam bir malzeme oluşundan dolayı yapıda hem taşıyıcı eleman olarak hem de süsleme elemanı olarak kullanılmıştır. Tarihi mekanlarda en çok tercih edilen doğal malzeme taştır.

Urfa taşı, Şanlıurfa kentinin çevresinde bulunan taş ocaklarından çıkarılan bir kireç taşı türü olup Şanlıurfa geleneksel kent dokusunun büyük çoğunluğunda; yapı malzemesi ve süsleme ögesi olarak kullanılmıştır. Şanlıurfa'nın yerel malzemesi olması ve geleneksel kent dokusunda hakim malzeme olması nedeni ile kent mobilyası tasarımında malzeme olarak "Urfa taşı" tercih edilmiştir. Urfa taşının tercih edilme nedenleri;

- Geleneksel mimariyle uyumlu bir malzeme olması,
- Urfa kenti yakınlarından çıkarıldığı için yerel bir malzeme olması
- Nakliye maliyetinin düşük olması,
- Hava ile temas ettiğinde sertleşip dayanıklı ve uzun ömürlü olması,
- Kolay işlenebilir olması ve çevre dostu olması,
- Doğa içinde çözülerek geri doğaya karışmasından dolayı ekolojik, sürdürülebilir malzeme olması önem taşımaktadır (Tel ve ark., 2021).

Doğal malzemelerin tercih edilmesi, geri dönüşüm sırasında ortaya çıkabilecek sorunu ortadan kaldırmaktadır (Tuğlu, 2005). Urfa taşından elde edilen kent mobilyalarında doğaya uyumlu, bakımı zor olmayan, sağlıklı, dayanıklı, estetik ve görsel zenginliklere sahip olacaktır. Urfa taşı ile kent mobilyası yapımında el işçiliğinin yanında CNC makinası ile kolay bir şekilde işlenebilmesi seri üretim ve uygulanabilme olanağını kolaylaştırmaktadır (Tel ve ark., 2021). Tasarlanan oturma birimi ve çiçek kasası, Urfa taşı malzemedен Şanlıurfa'nın özgün süslemeleri kullanılarak el işçiliği tekniği ile yapımları sağlanmıştır. Oturma biriminin tasarımında, Urfa taşı ve ahşap malzeme ile zenginleştirilerek, renk ve malzeme uyumu sağlanmıştır (Şekil 12).

Şekil 12. Urfa taşının el işçiliği ile kolay bir şekilde işlenerek ürüne dönüşümü

3.5. Ürün elde edilmesi (prototipinin yapılması)

En son aşamada çizimlerin tamamlanması ile 1/1 ölçekte ve insanların kullanımında olan oturma birimi ve çiçeklik kasası tasarımı prototip hale getirilmiştir (Şekil 13). Bu aşamada kent mobilyalarının tasarımları daha algılanabilir hale gelmiştir. Özellikle üretilen prototip kent mobilyaları ile Şanlıurfa ve çevresinde yerel yönetimlerin özgün kent mobilyası tasarımlarında değerlendirilecek malzeme olma konusunda farkındalığının artması sağlanmıştır.

Şekil 13. Kent mobilyalarının prototipinin elde edilmesi

4. Sonuçlar

Bu çalışma Şanlıurfa geleneksel kent dokusu Divanyolu Caddesi üzerindeki kent mobilyalarının kent kimliği ile uyumu değerlendirilerek, tasarım süreci ve uygulamasını kapsamaktadır. Çalışma kapsamında öncelikle, Şanlıurfa geleneksel kent dokusu ve taş süslemeleri araştırılmış, daha sonra Divanyolu Caddesi üzerindeki kent mobilyalarının kent kimliği ile uygunluğu değerlendirilmiştir. Son aşamasında Şanlıurfa kentinin sahip olduğu 12000 yıllık tarihi geçmişi ve kent kimliği ve coğrafi yapısından kaynaklanan yerel malzeme etkenleri doğrultusunda Divanyolu caddesinde kullanılabilecek, oturma birimi ve çiçek kasası tasarımı ve uygulaması yapılmıştır.

Şanlıurfa geleneksel kent dokusunu oluşturan geçmişe ait mimari ve kültürel yapılar kente kimlik kazandırmaktadır. Kent mobilyaları tasarımında; kent kimliğine uyum ve yerel malzeme kullanımı en önemli tasarım parametreleri olarak belirlenmiştir. Divanyolu Caddesi'nde bulunan kent mobilyaları geleneksel kent dokusunun kimliğini yansıtmayan, anlık ihtiyaçları karşılamak amacıyla yerleştirilmiştir. Bu bağlamda Divanyolu Caddesi için kent mobilyası tasarımında, doku, renk ve malzeme seçiminde kent kimliği ile uyumlu olmasına ve yerel malzemenin kullanımına dikkat edilmiştir. Kullanılan malzemelerde yerel malzeme olan Urfa taşı ve ahşap gibi doğal malzemeler kullanılarak, tarihi doku korunmaya

çalışılmıştır. Tasarlanan kent mobilyaları yörenin taş süsleme figürlerinin kullanımı ile kent kimliğinin oluşumuna katkı sağlamıştır.

Tasarlanan bu kent mobilyaları ile doğaya uyumlu, kent kimliğini ortaya çıkaran, yerel malzeme ve yerel süsleme öğelerinin kullanılmasına önem veren tasarımların yapılabileceği sonucuna varılmıştır. Kentin tarihi kimliği ile özdeşleşen kent mobilyaları yapılması mekan kalitesinin artmasına neden olarak, sosyo-kültürel sürdürülebilirliğe hizmet ederek, kenti yaşanabilir ve algılanabilir kılmaktadır (Tazilan ve ark.,2008; Şatır ve Korkmaz, 2005).

Kent kimliğini vurgulayan ve yörenin doğal malzemesinin kullanıldığı tasarımların yapılması ile özgün ve yaratıcı kent mobilyaları tasarımları yapılarak, kullanıcıların psikolojik durumlarını olumlu yönde etkileyebilecektir. Yapılan çalışma ile kent mobilyalarının özgün ve doğru bir biçimde kurgulanarak tasarlanmasının kent kimliğine katkı sağlayacağı ve yerel malzemenin kullanımını destekleyen kent mobilyalarının üretilebileceği, Şanlıurfa'nın doğal, tarihi kültürel ve anlamsal değerleri ile ilgili farkındalıklarının arttırılabileceği, yerel yönetimlerin kent mobilyaları hakkında bilinçlerinin geliştirilebileceği görülmüştür. Ayrıca tasarlanan kent mobilyalarının prototipleride yapıldığından uygulanabilir olduğu görülmüştür.

Teşekkür

Bu çalışmanın taş işlemeciliğini gerçekleştiren, Harran Üniversitesi Mimari Restorasyon Programı 2019-2020 dönemi öğrencilerine teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Aksu, Ö.V. (2012). Kent mobilyaları tasarımında özgün yaklaşımlar. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2 (6), 373-386.
- Akyol, E. 2006. *Kent mobilyaları tasarım ve kullanım süreci*. İTÜ FBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bulut, Y.<ve Yeğli, P. (2008). Erzurum kent merkezi donatı elemanlarının ergonomik özelliklerinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Journal of Agricultural Sciences*, 14(02), 131-138.
- Cerver, F.A. (2003). *The world of contemporary architecture*. Cambridge, United Kingdom.
- Çoban, E. (2013). *Kent mobilyalarının buldukları mekânlara etkileri: Düzce örneği*. Master Thesis, Düzce University, The Graduate School of Natural and Applied Sciences, Düzce.

- Dascălu, D.M. (2011). Landscape effects of urban furniture tectures. *Bulletin UASVM Horticulture*, 68(1), 324-331.
- Ekinci, A. ve Paydaş, K. (2008). Taş devrinden Osmanlıya Urfa. Şanlıurfa valiliği. Şanlıurfa.
- Erdoğan, E. (2004). Şanlıurfa Mevlevihane Camii. *Vakıflar dergisi*, 28, 1884.
- Ertaş, Ş. (2017). *Tarihi çevre içinde kent mobilyaları tasarımına yönelik bir yöntem önerisi: Konya Sille*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 8(1), 78-95.
- Güner, E. (2015). *Kent kimliği ilişkisi bağlamında kent mobilyaları: sultanahmet meydanı örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Arel Ün., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güney, A., Erdem, Ü., Zafer, B. ve Hepcan, Ş. (1996). *Peyzaj konstrüksiyonu*. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 514, 147s., İzmir.
- Güremen, L. (2011). Kent Kimliği ve estetiği yönüyle kentsel donatı elemanlarının Amasya kenti özelinde araştırılması. *Social Sciences*. 6(2):254-291.
- Güzel, A. ve Sözen, F. (2003). *Tarihi kent ve estetik bağlamında kent mobilyaları: Antalya, Kaleiçi örneği*, II. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu, 24-27 Nisan 2003, 16-19, İstanbul.
- Kahveci, H. ve Göker, P. (2020). Kent mobilyaları tasarım dersi stüdyo çalışması; üst örtü oturma birimi ve piknik donatısı tasarımı. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*. 22(3), 693-707.
- Kürkçüoğlu, S. ve Erkol, G. (2013). *Şanlıurfa kültür ve inanç turizm potansiyelinin değerlendirilmesi*. Uluslararası İnanç Turizmi ve Hoşgörü Konferansı, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya. 813 p.
- Tuğlu, U. (2005). *Ekolojik açıdan sürdürülebilir yapılar ve malzeme*, MSGSÜ FBE, Yüksek Lisans Tezi.
- Önem, A.B. ve Kılınçarslan, İ. (2005). Haliç bölgesinde çevre algılama ve kentsel kimlik, *İTÜ Dergisi/A, Mimarlık, Planlama ve Tasarım*. 4(1), 115-125.
- Öztürk Tel, H., Sariisik, G. ve Yuksel, F.S.K. (2021). Urfa taşının kent mobilyası tasarımında kullanılabilirliğinin araştırılması. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 36(4), 2287-2300.
- Öztürk Tel, H. & Sarıışık, G. (2020). Research on some effective properties in nomination of Urfa Limestone to the “Global Heritage Stone Resource” designation. *Arabian Journal of Geosciences*. 13(18), 1-15.
- Şatır, S. ve Korkmaz, E. (2005). Urban Open Spaces with examples & the classification of urban furniture, *ITU A|Z*. 2(1/2), 130-14.

- Tazilan, A.S.M., Salleh, H., Komoo, I. & Ismail, A.H. (2008). Sustainable design elements for urban street microarchitecture in Malaysia ALAM CIPTA. *International Journal on Sustainable Tropical Design Research & Practice*, 3(1): 35-44.
- Yazar, T., Turkaya, A. ve Öztürk, H. (2016). Teknoloji ve kültürel etkileşim açısından estetik üretim olarak kent mobilya tasarımları. *E-Journal of Social and Legal Studies*, 1(3), 1-20.